VARIA ATQUE BREVIORA

FONETIKA U GLOTTOLOĊIJA

Ta' A. CREMONA

Il-vokali â u ie fin-Nomi u Aġġettivi. Il-vokali â fin-Nomi u Aġġettivi tal-forma *KvKvK* iktarx tkun mitluba minn konsonanti tal-gerżuma (*larinġali*) jew minn dentali enfatika : Eż. : *Hares*, *raheb* (fil-Malti pr : *raħeb*), *ħaġeb*, *għażeb*, *tames*, *ħatem*, *qaleb*, *għaref*, *għaqex*, *għareb*. F'nomi jew aġġettivi oħra l-*a* tikser fid-dittong *ie* bħal f'*ziemel*, *fieres*, *kiefer*, *eċċ*.

Konsonanti Mtennija li tinxorob f'waħda fl-inflessjoni tal-kelma. Meta l-aħħar sillaba tispiċċa b'*żewġ konsonanti*, il-vokali ta' qabilhom tieħu l-aċċent toniku (aċċent maħtuf sħiħ — (stressed). Eż. : *Ċurkett*, *kurpett*, *dublett*. Iżda meta dan l-aċċent titilfu, għax taħbat wara sillaba bl-aċċent, l-aħħar konsonanti taqa'. Eż. : *Frieket* (minn *furketta*). *brieret* (minn *berritta*); *kriepet*; *dbielet*.

Regula : Konsonanti mtennija fl-aħħar sillaba tinxorob f'*waħda* meta fil-plural jew fl-inflessjoni taħbat wara l-ewwel sillaba b'aċċent toniku.

Il-Kelma 'Mkien' fil-Malti : Li kieku kellek taqleb għall-Malti mill-Ingliż il-frażi : *In the place I met you*, etc. xi tgħid : *Fl-imkien li ltqajt miegħek*, jew *fil-post li ltqajt miegħek*,?—Naħseb li tagħżel l-aħħar traduzzjoni. Għaliex?

Il-kelma *mkien* ġejja mill-Għarbi : mimmat tal-verb *kan* (kien), u tfisser *post* (Alġerija, Trip.). Fil-Malti baqgħet tfisser ukoll post, bħal f'*kullimkien*, *xi mkien*, kif ukoll fil-kelma *flimkien* li b'semantiċiżmu twassgħet fis-sens (*together* fl-Ingliż). *Weħidha* noħduha bis-sens negativ u ngħidu *imkien*, jiġifieri *f'ebda post*. Iżda f'das-sens il-kelma Maltija *mkien* mhix ħaġa oħra ħlief il-forma mqassra taż-żewġ kelmiet *ma ma kan* li fil-Għarbi jfissru *fl-ebda post*.

Il-kelma safja *mkien* bil-plural *mkejjen* li daħlet f'xi kitba, iżda mhux fit-taħdit, tmur kontra s-sens popolari tal-kelma u ifisser *fil-post*, meta wkoll din il-kelma tista' titħawwad mal-kelma *flimkien* li fil-Malti ħadet tifsira oħra. Noqogħdu għalhekk għall-użu popolari tal-kelma li skond il-fonetika u s-semantika ħadet forma u tifsira differenti, barra milli fl-espressjonijiet *xi mkien*, *kullimkien*.

Reċensjonijiet

"TLITT IQLUB" — Damma ta' Għana minn Ġużi Abela, Manwel Cassar, u John Sciberras, b'kelmtejn qabel minn Karmenu Vassallo, 1953.

Din hi ġabra ta' versi miktubin minn tliet żgħażagħ li fil-ħsieb u ħeġġa tal-Muża tagħhom jissimboleġġjaw il-moħħ u r-ruħ tal-fjur tal-kittieba żgħażagħ tal-lum. Bħala prototip tal-ġibda tagħhom għall-kitba Maltija jiffigura żagħżugħ ieħor, li lilu bħala Fundatur tal-Għaqda tal-Kittieba Żgħażagħ sħabu jiddedikaw din il-ġabra ta' versi bikrija. Hu mill-banda l-oħra f'għeluq is-sunett li kitbilhom f'ras il-ktejjeb lilhom wisq tajjeb ixebbah it-tlitt iqlub tagħhom "bħal tliet għejun li jferrgħu ġo vaska ta' l-ilma jleqq biex l-għasafar jitħajru jixorbu minnha kif ukoll bħal tliet fjuriet li bil-fwieħa mżewqa tagħhom iħennuk it-tlieta flimkien". Id-Daħla ta' dawn il-versi miktuba minn Karmenu Vassallo, hija apprezzament sintetiku iżda fotografiku ta' dawn it-Tlitt Iqlub żgħażagħ magħrufin wisq tajjeb minn qalb li għadha tixgħel bħal taż-żgħażagħ bin-Nirien ta' l-Immaġinazzjoni qawwija tagħha.

Kull wieħed minn dawn il-poeti żgħażagħ fetaħ f'dan il-ktejjeb il-bieb tal-ġnejna tiegħu b'daqsxejn ta' introduzzjoni li fiha fisser il-motiv u n-natura tal-poeżija tiegħu. Aħna li qrajna u flejna dawn il-versi bil-lenti qadima tagħna, fil-waqt li nagħtu l-fehma tagħna fuqhom, nifirħu l-ewwelnett lil dawn it-tliet żgħażagħ b'dan l-ewwel frott tal-pinna poetika tagħhom — frott li meta tqis l-epoka bikrija tal-letteratura Maltija u ż-żmien bikri ta' għomorhom fil-ħidma tal-koltivazzjoni letterarja Maltija tagħhom ma nistgħux ħlief nitgħaxxqu bil-ġenju ċkejken imma daqshekk ieħor qawwi tal-Muża tagħhom — għalkemm 'l hawn u 'l hinn toghtor fil-kamp imwiegħer tal-prosodija Maltija.

Il-poeżija ta' Abela tvarja fl-istil u fil-ħsieb sempliċi, għoli u metaforiku skond is-suġġett, xi mindaqqiet profonda fil-ħsieb kif ukoll mudlama. Xi sunett 'l hawn u 'l hinn jibqa' fil-baxx bla ma jogħla biżżejjed. Fil-poeżiji 'l hawn u 'l hinn ukoll issib xi kliem imsawwar b'forma li ma tammettix il-morfoloġija u l-użu popolari, ħaġa li jisgħobbina ngħidu hija d-drawwa ta' bosta żgħażagħ kittieba tal-lum. Mill-banda l-oħra, ħafna mill-versi huma oriġinali fil-ħsieb u fir-ritmu. Waħda mill-aħjar poeżiji ta' Abela hija l-"Għanja tal-Mejtin", fejn f'din il-għanja l-poeta jissupera lilu nnifsu għall-ħsieb profond li fiha u li jinġabar u jinħass fil-qawwa tiegħu kollha, fil-vers:

U f'mewtkom tgħixu l-faqar ta' saltnatkom.

Xi versi ta' Cassar mhumiex inqas oriġinali u sbieħ minn ta' sieħbu Abela : mexxejja u ħelwin bi kliem floku li jdoqq fil-widna, iżda daqshekk ieħor qawwija fis-sempliċità tagħhom. 'L hawn u 'l hinn fil-poeżija tiegħu nsibu xi ħsieb imħawwad u bla rabta mas-suġġett. Qawwija l-immaġinattiva fil-poeżijiet "L-Istedina", kif ukoll f'xi "Versi ta' Tifkir" u f'xi poeżijiet oħra.

Għal dik li hi oriġinalità Cassar għandu versi li ftit mill-poeti żgħażagħ għadhom ma dewquna fil-versi tagħhom. F'dan il-poeta wkoll insibu dik il-manija ta' kliem safi maħluq b'forom li l-użu u l-grammatika jistmerru. Mingħajr dawn it-tebgħat il-poeżija ta' Cassar ta' min jit-